

De Amerikaanse verkiezingen

„A fundamental choice awaits America – a choice between two futures. It is a choice between solving our problems, and pretending they don't exist (. . .)”, zo typeert de Democratische partij de naderende Amerikaanse presidentsverkiezingen 1). Zij had eraan toe kunnen voegen dat de keuze niet alleen de Amerikaanse toekomst raakt, maar ook de vooruitzichten van de gehele wereld-economie, via de invloed ervan op de rentestand, de wereldhandel en het financiële bestel. De keuze waarvoor de Amerikanen staan is die tussen het Republikeinse en Democratische program. Het Republikeinse „platform” biedt, zeker op economisch gebied, geen diepgaande analyse. Waarom zou het ook, nu het in het verleden gevoerde beleid zo'n succes bleek: de werkloosheid nam in 1983 voor het eerst af, de inflatie lijkt beteugeld en de dollar is hard. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het herstel met een ander beleid tot stand kwam dan in de bedoeling lag – het budgettaire beleid was expansief in plaats van krap en het monetaire beleid bleek onbeheersbaar – , maar wie taalt daar om nu de gestelde doelen in zicht zijn. De kern van het nieuwe program kan dus kort zijn: „staying the course” (de uitdrukking is van president Reagan), en het recept eenduidig: „From freedom comes opportunity; from opportunity comes growth; from growth comes progress” 2). De Democraten hebben het moeilijker. In hun program speuren zij naarstig naar de zwakke plekken in het beleid en stellen daar, even oppervlakkig, tegenover dat het allemaal veel beter had gekund en dat het herstel broos is.

Het belangrijkste terrein waarop de Democraten hun pijlen richten is het *budgettaire* beleid van de regering-Reagan. De kern van de kritiek is dat het tekort in verhouding tot de geringe binnenlandse besparingen (4,4% in 1983) te hoog is. Het gevolg is dat er een gevaarlijke afhankelijkheid bestaat van buitenlands kapitaal dat het gat op de begroting moet dichten. Veel verschil met de Republikeinen over de wenselijkheid het tekort terug te brengen is er niet. De Republikeinen pleiten zelfs voor een „balanced budget” dat desnoods door wettelijke maatregelen moet worden afgedwongen. Alleen de manier waarop het tekort moet worden teruggebracht verschilt. De Democraten zoeken de oplossing aan de opbrengstenkant van de begroting: de belastingbasis moet worden verbreed, er dient een vorm van vennootschapsbelasting te worden ingevoerd van minimaal 15%, en een verdere reductie van de tarieven van de inkomstenbelasting moet worden voorkomen. De uitgaven voor de sociale zekerheid moeten worden beheerst, maar, zo stelt het program, zij mogen geen sluitpost van de begroting worden. Hoe de Republikeinen het tekort willen terugbrengen is niet duidelijk. Zij blijven vertrouwen op de inderdieneffecten van omvangrijke belastingreducties, maar zien in hun optimisme over het hoofd dat het tekort niet alleen uit een conjuncturele component bestaat, dat verdwijnt bij volledige werkgelegenheid, maar vooral uit een structureel deel dat bovendien in de loop der tijd is toegenomen. Om hier iets aan te doen zullen de defensie-uitgaven moeten dalen, wat in Republikeinse ogen politiek niet wenselijk is, of de overdrachtsinkomens aan met name de lagere-inkomenstrekken verder omlaag moeten. Maar na vier jaar Reagan is de bezuinigingsruimte die dit soort posten biedt al grotendeels verbruikt.

Op *monetair* gebied komt de meest opvallende maatregel uit Republikeinse hoek. Zij bepleiten een terugkeer naar de gouden standaard om de stabiliteit van de prijzen en de dollar te herstellen. Veel verbazing wekt deze aanbeveling niet. Zij moet worden gezien tegen de achtergrond van de onvrde van de regering-Reagan met het monetaire beleid van de FED. Eerst slaagde de FED er niet in de geldhoeveelheid te beheersen en leidde het beleid tot erratische schommelingen van de rentestand en de wisselkoers en vervolgens was het beleid, in de ogen van Reagan, te ruim waardoor de inflatieverwachtingen werden aangewakkerd en de rente en wisselkoers sterk stegen. De gouden standaard moet dit soort „coördinatieproblemen”, zoals zij door het program eufemistisch worden genoemd, uit de wereld helpen. Een te ruim monetair beleid wordt immers „automatisch” gecorrigeerd doordat prijsstijgingen tot tekorten op de handelsbalans en dus tot het afvloeien van goud leiden. De directe koppeling tussen het goud en de binnenlandse geldhoeveelheid zet dan een aanpassingsproces in gang dat de economie weer in evenwicht brengt. De Republikeinse suggestie staat, hoewel begrijpelijk, echter bezijden de realiteit. Het stelsel vereist een grote flexibiliteit van lonen, prijzen en rentestanden, die zelfs in de VS niet aanwezig is. Bovendien is het gebaseerd op een algemeen vertrouwen in het beleid van de VS, die immers garant moeten staan voor de convertibiliteit van de dollar in goud. Het omvangrijke begrotingstekort en het tekort op de handelsbalans maken duidelijk dat de VS voor dit „leiderschap” nog niet rijp zijn. Bescheidener is de opstelling van de Democraten op monetair gebied. Zij vertrou-

wen op de produktiviteitsgroei, die de kosten per eenheid produkt moet matigen, en een daling van de rente. Anti-trust-maatregelen moeten er bovendien voor zorgen dat monopolie-rents beperkt worden en sectorale spanningen dienen te worden bestreden om „cost push”-inflatie tegen te gaan. Een rigide monetair beleid dat op beheersing van de geldhoeveelheid is gericht wordt afgewezen.

Zo bescheiden als de Democraten op monetair gebied zijn, zo ambitieus is hun doelstelling op het gebied van de *herindustrialisatie*. Zij constateren dat de basisindustrieën onder de regering-Reagan in de versukkeling zijn geraakt en stellen dat een actief industrieel sectorbeleid, waarbij overheid en markt nauw samenwerken, een vereiste is. „We are committed to pursuing industrial strategies that effectively and imaginatively blend the genius of the free market with vital government partnership and leadership” (blz. 20). Een in te stellen „Economic Cooperation Council”, bestaande uit vertegenwoordigers van de industrie, de overheid en het „publiek”, dient een strategie uit te stippelen die moet leiden tot een technisch hoogwaardig, liefst kleinschalige, arbeidsintensieve en concurrerende produktiewijze. In het Democratische concept passen dan onderhandelingen tussen de partijen over de vorm die de herstructurering moet aannemen: zo kan in ruil voor loonmatiging de garantie van nieuwe arbeidsplaatsen gegeven worden, in ruil voor het aangaan van een risicovol project kan de overheid tegen aantrekkelijke voorwaarden kapitaal verstrekken en er kan protectie worden aangeboden in ruil voor een moderniseringsplan.

Zo'n industrialisatiepolitiek is niet zonder gevaren. Murray Weidenbaum, oud-voorzitter van de „Council of Economic Advisers”, wijst erop dat „(. . .) a company might find it desirable to shift resources from conventional marketing activities to convincing the government to adopt more generous production targets for its industry (. . .) 3). De Nederlandse ervaringen met RSV geven hem gelijk. Bovendien legt het voorgestane herindustrialisatiebeleid een omvangrijk beslag op het budget dat juist in Democratische ogen eindelijk eens moet worden teruggebracht, en is het de vraag welke criteria voor steun moeten worden aangelegd: produktdoorbraken zijn in een dynamische economie immers niet te voorspellen. Bovenal herbergt dit industriebeleid een nauwelijks verholten protectionistische en concurrentievervalsende tendens in zich, omdat buitenlandse belangengroepen geen partij zijn bij de onderhandelingen: de stap naar afscherming van de markt in ruil voor de creatie van binnenlandse arbeidsplaatsen is dan klein. Voor de Republikeinen is het herindustrialisatiegebied nagenoeg maagdelijk terrein. Er is alleen sprake van ongerichte, globale stimulering door middel van belastingverlagingen en deregulering. Het effect van dit beleid is misschien kleiner, maar de handelsverstorende werking die ervan uitgaat geringer.

Hoe zal de uitslag van de presidentsverkiezingen de Europese economieën beïnvloeden? Uitspraken zijn tentatief, maar op grond van de „platforms” valt toch wel iets te zeggen. Winnen de Republikeinen, dan lijkt het niet waarschijnlijk dat het overheidstekort kan worden teruggebracht. Gecombineerd met een ongewijzigd monetair beleid – waarop de regering maar zijdelings invloed heeft – betekent dit dat de rente hoog en daarmee de dollar sterk zal blijven. De expansieve werking die van het overheidstekort uitgaat ervoor dat het Amerikaanse binnenlandse herstel doorzet doch labiel wordt door de blijvende afhankelijkheid van buitenlands kapitaal. Het gevolg voor de Europese exporterende industrieën is dat zij blijven profiteren van de dure dollar en het Amerikaanse herstel, hoewel de roep om protectionistische maatregelen in de VS sterker zal worden. De aanhoudend hoge rentestand zal echter een rem zijn voor breder herstel van de Europese economieën. Winnen de Democraten, dan is het beeld omgekeerd. Het overheidstekort zal inderdaad worden teruggebracht, en de rentestand en de koers van de dollar zullen dalen. De voordelige situatie van de Europese exporteurs komt daarmee ten einde en kan zelfs in een nadeel omslaan als het herindustrialisatiebeleid inderdaad tot protectionistische maatregelen leidt. De dalende rentestand kan er echter toe bijdragen dat de Europese binnenlandse industrieën zich herstellen. De koers die de Europese economie opgaat, ligt daarmee voor een deel in handen van de Amerikaanse kiezer.

H. Kamps

1) *The report of the platform committee to the 1984 Democratic National convention*, blz. 1.

2) *Republican platform. America's future free and secure*, blz. 1.

3) M.L. Weidenbaum, *Industrial policy is not the answer, Challenge*, juni/augustus 1983, blz. 25.